

УДК 378.147.091.33-027.22:34-051]:811(045)
DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-176-182

АРКУШИНА Юлія Віталіївна –
аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8157-1750>
e-mail: julianna0295@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток комунікативної компетентності і становлення другої мовної особистості студентів з метою здійснення та реалізації успішної міжкультурної комунікації за обраною спеціальністю в інших країнах являється стратегічною ціллю опанування іноземної мови майбутніми спеціалістами. Однією із найважливіших якостей діяльності фахівця права виступає здатність встановлення міжособистісних контактів з різноманітними учасниками спілкування, які значно впливають на ефективність і професіоналізм практичної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх фахівців права передбачає сформованість необхідних для їхньої практичної діяльності комунікативних компетенцій, так як в умовах реалізації міжнародної мобільності і інтеграції України у світовий освітній й інформаційний простір актуалізується необхідність пошуку нових шляхів становлення і розвитку мовної особистості майбутніх випускників закладів вищої освіти, здатних вільно орієнтуватися в полікультурному освітньому просторі, здійснювати професійну співпрацю у взаємодії зі спеціалістами інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи проблематику формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів – майбутніх фахівців права, ми звернули увагу на психологічні особливості та педагогічні умови розвитку комунікаційних навичок у роботах таких наукових персоналій, як Т. М. Асгафурова, О. О. Вербицький, М. М. Вятютнев, Е. В. Жданова, Е. П. Ільїн, О. М. Леонтьєв, Л. В. Щерба, М. В. Якушев та багато інших, які розглядали розвиток і практичну реалізацію комунікаційних знань, умінь і навичок під призвоєю педагогічного стимулу, яку формують викладачі іноземних мов.

Мета статті полягає в дослідженні методологічної основи формування комунікативних навичок у майбутніх фахівців права та педагогічних умов їх практичної реалізації й розвитку в процесі вивчення іноземних мов упродовж навчання у вищих

навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі в українській системі мовленнєвої освіти відбулися серйозні зміни, наприклад, розширення програм міжнародного студентського обміну, контактів із закордонними вченими під час наукових відряджень, організація спільних проєктів у зв'язку із підписанням договорів щодо взаємовигідного співтовариства і співпраці. Успіх навчання іноземній мові у закладах вищої освіти на даний момент буде пов'язаний з необхідністю привести освіту іноземної мови до повної відповідності з потребами суспільного життя і діяльності, а також з потребами в іноземній мові в конкретних видах професійної діяльності спеціалістів різноманітних сфер.

Упедагогіці «умова» може бути визначена через дидактичні категорії, що зображають навчально-виховний процес. Під ефективними педагогічними умовами слід розуміти сукупність засобів, які сприяють формуванню готовності, пов'язані з іноземною комунікацією.

Практика показує, що серед базових умов слід виокремити контекстний підхід [2], який передбачає відбір професійно-значущого змісту, що сприяє професійному спілкуванню на основі читання наукової літератури, довідкових матеріалів, а також форм і методів, серед яких важливе місце займає ділова гра, що базується на транзактному аналізі. Контекстний підхід дозволяє в практиці освітнього процесу моделювати ситуацію ділового професійного спілкування з установками на вироблення певних професійних властивостей особистості. Навчання професійним технологіям при вирішенні задач комунікативного характеру сприяє професійно-інформаційний підхід: обмін інформацією з колегами, доповідь на науковій конференції, переклад в процесі розмови спеціалістів з партнерами. Створення проєктів, вирішення проблемних ситуацій створюють умови для розвитку спеціальних можливостей особистості, актуалізації її знань, отриманих у процесі вивчення іноземної мови.

Процеси оновлення у сфері навчання іноземній мові у вітчизняних школах

створюють ситуацію, в якій педагогам надані права і можливості самостійного вибору моделей побудови курсів навчального предмету, навчальних посібників і інших навчальних засобів, які допомагають зароджувати і розвивати ті вміння і навички, можливості й потреби студентів, які в майбутньому сприятимуть професійній реалізації практичної діяльності обраної сфери.

Модель прогнозує те, що повинно бути, виходячи із мети, що пред'являється специфікою професії і типу навчального закладу. В моделі підготовки закладені умови, які виконуються на основі змісту навчальних програм і методів навчання. Модель спеціаліста орієнтується на вивчення сфери діяльності випускників закладів освіти, опис її умов, необхідних знань, умінь, якостей (професіограма). Модель діяльності надає відповідь на питання про те, що потребує спеціаліст для його успішного функціонування (вимоги і перспективи розвитку) – еталон, в якому виражається соціальне замовлення. Модель підготовки – навчальний процес за його змістом, ставленням і зв'язками, які включають навчальну діяльність студентів і викладачів, які організують і керують нею.

Аналіз наукових поглядів і гіпотез щодо вироблення ціннісних орієнтацій студентів дозволяє говорити про те, що сформована в особистості направленість на розширення професійної компетентності виступає фактором розвитку особистості як професіонала. Змінюються показники компонентів готовності, в результаті ціннісно-мотиваційний компонент проявляється у внутрішньому прагненні студента до оволодіння основами майбутньої професійної діяльності, так як формуються професійні мотиви; виробляється установка на творчість, на розвиток творчого потенціалу і прагнення до особистісного саморозвитку і професійного самовдосконалення; усвідомлюється смисл оволодіння додатковими соціокультурними знаннями, що розширюють компетенції спеціаліста.

Системоутворюючим і регулюючим фактором професійного зросту і творчої активності студентів являється рефлексія. Образ «Я», тобто «Я» – минуле, «Я» – реальне та «Я» – ідеальне, як результат самопізнання, обумовлений педагогічними умовами, ідентичний ідеал професійної діяльності. В результаті навчально-виховний процес направлений на отримання і обробку інформації про первинні дані по каналу зворотного зв'язку; вироблення етичних норм професійної поведінки.

Згідно особистісно-орієнтованої концепції студент виступає на початку суб'єктом пізнання. Виходячи із принципу єдності свідомості і діяльності, можемо стверджувати,

що суб'єкт діяльності щодо оволодіння іноземною професійною комунікативною компетентністю планує, організовує, направляє, коригує її, в той же час сама діяльність формує студента як суб'єкта. Таким чином, досягається «зрушення» мотиву, який представляє форму прояву потреб. О. М. Леонт'єв зазначає, що генетичним початком для людської діяльності являється невідповідність мотивів і цілей [8]. Їх відповідність виражається у вторинному явищі, якому сприяють спеціально створені педагогічні умови. Мотив виступає як об'єктивна цінність продукту навчальної діяльності – знання, оскільки мотивація виконує різноманітні функції в пізнавальній діяльності студента: спонукає до безперервної інтенсивної діяльності, задаючи їй певний темп; конкретизує ступінь вольових зусиль; надає вибірково направленість пізнавальним мотивам і виступає в якості внутрішнього механізму управління всієї навчальної діяльності.

Відбір засобів (умов), який забезпечує формування готовності до професійної діяльності, відбувається на основі принципу відповідності соціальним потребам суспільства, обумовлені сутністю філософських категорій (пізнання світу, об'єктивністю, єдністю теорії і практики, гуманізму, демократизму).

Дослідження показують, що ціль являється одним із регуляторів людської поведінки і впливає із потреб соціального побуту. Механізм цілепокладання слугує мотивуючим фактором навчальної діяльності студентів, так як соціальна діяльність становить форму такого побуту. І ті результати, які людина отримує внаслідок своєї діяльності, завжди має соціальний смисл, тобто соціальне значення: цілепокладання являється процесом формування образу майбутньої професійної діяльності. Тобто принцип цілепокладання виступає як ідея про кінцевий результат професійної підготовки, як фактор професійного розвитку.

При оволодінні іноземною мовою студенти проходять певний етап соціалізації, коли у них виробляється почуття приналежності до певного мовленнєвого суспільства, поряд з умінням виражати свої бажання, відчуття, думки, засвоюються норми і закони, за якими живуть члени даного суспільства, а також систему цінностей відносин, що існують в певному соціумі.

У професійній педагогіці здійснювалися спроби визначення професійно значущих якостей особистості, в тому числі й спеціальних можливостей. Аналізуючи результати наукового пошуку, ми дійшли до висновку, що визначаючими особливостями особистості фахівця права являються здатність до зосередження на певному виді діяльності,

аналітичні і вербальні можливості. Розгляд правових ситуацій передбачає проектування норми на її суть, що супроводжується діями щодо обґрунтування, оцінки, ствердження з визнанням різноманітних правильних рішень. Навчальний процес задає умови пізнавальної діяльності, включенням в процес взаємодії разом із засвоєнням змісту освіти, а також різноманітних методів навчання, які виражаються в контекстності освітнього процесу, що створюється проблемними ситуаціями.

Усвідомлення своїх схильностей і можливостей призводить до формування мотивів, які спонукають людину займатися певним видом діяльності. Важливе адекватне усвідомлення студентів про структуру іноземної професійної комунікативної діяльності і відповідності їхніх можливостей до видів такої діяльності, що призводить до високої ефективності вирішення професійних задач, створює впевненість в правомірному виборі професії, перетворюючи її на стійкий інтерес, який впливає на активність у процесі оволодіння професією, – відбувається самозакріплення професійного мотиву [5, с. 272].

Під комунікативною компетентністю ми розуміємо сукупність властивостей, необхідних майбутньому спеціалісту для успішної реалізації комунікативної діяльності, тобто для здійснення перцептивних, власне-комунікативних і комунікативно-операційних дій [10]. При цьому поняття «компетентність» визначається вченими як здатність людини до практичної діяльності, а «компетенція» як змістовний компонент такої здатності у вигляді знань, умінь, навичок. В структуру комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста прийнято виокремлювати перцептивну і інтерактивну функції. Перцептивна функція комунікативних компетенцій майбутнього спеціаліста ґрунтується на знаннях психологічних механізмів сприйняття в процесі професійного спілкування, стереотипів, переваг, привабливості, ефектів сприйняття і запам'ятовування, на володіння так званої соціальної перцепції, психосоціальною компетенцією [12], технікою і прийомами психологічного впливу, заснованими на психології сприйняття людини.

Навички самоуправління виражаються сферою комунікативно-виконавчою і комунікативно-операційною діяльністю, які слід вважати як інтерактивну компетенцію. Така компетенція професійного спілкування пов'язана з емоційно-психологічною саморегуляцією, з експресивними навичками особистості. Інтерактивні компетенції проявляються як культура мовленнєвих

висловлювань, відповідних нормам усного мовлення; жестів і пластики поз; емоційно-мімічного супроводження висловлювань; мовленнєвого тону і мовленнєвої гучності. В професійному спілкуванні комунікативний компонент передбачає ефективне застосування таких стратегій взаємодії, як співпраця, суперництво, компроміс, пристосування, уникнення, а також знання про закономірності, ефекти і феномени міжособистісної взаємодії в контексті професійного спілкування і вміле використання основних принципів і технік побудови партнерських відносин у взаємодії, оволодіння прийомами протистояння негативному впливу партнера в процесі професійного спілкування.

При цьому комунікативні дії спеціаліста пов'язані з володінням мовлення на всіх рівнях професійного спілкування – спілкування між працівниками різних організацій, між працівниками в середині організації, між керівником і підлеглим, у всіх формах реалізації ділового спілкування: розмова по телефону і обличчям до обличчя, перемовини, інтерв'ю, наради і збори, публічні виступи, прийом відвідувачів і гостей, виставки і конференції, ділові переписки.

Усвідомлення цілі вивчення іноземної мови на розвиток у студентів здатності до іноземної комунікації, ставить у свою чергу задачу формування готовності до розуміння соціокультурного портрету країни, мову якої вивчають, а також професіографічного змісту портрету фахівця права.

Потенціал готовності до іноземної комунікації виражається в присутності емоційної складової в мотивації, в ціннісному відношенні як до вивчення іноземної мови спеціальності, в розвитку лінгвокраїнознавчої компетенції, так і в усвідомленні необхідності набуття вміння взаємодіяти з носіями інших культур. Іноземна професійна комунікативна діяльність виступає засобом передачі форм культури професійної ролі і професійного досвіду. Виступаючи значущим видом пізнавальної діяльності, комунікативна діяльність може ідентифікуватися з комунікативною компетентністю, що дозволяє створювати дидактичні умови, які стимулюють розвиток певних видів можливостей засобами іноземної мови.

Лінгводидактична компетенція не тільки передбачає оволодіння мовою (словниковий запас, граматичний устрій, правила використання одиниць мови для побудови мовленнєвих висловлювань) в рецептивному плані, але і в продуктивному – готовність до використання мовленнєвих одиниць у ході професійного спілкування, що передбачає володіння професійним тезаурусом. Лінгвокомунікативна компетенція забезпечує

можливість для усного навчання в типових комунікативних ситуаціях професійного контексту, які потребують усвідомлення обговорюваної проблеми, а отже, володіння логічними операціями для вирішення комунікативних задач. Оскільки предметом обговорення стають різноманітні життєві ситуації, здійснюючи соціальне регулювання такої ситуації, фахівець права застосовує свій життєвий досвід, знання із різноманітних областей, інколи спеціального характеру (психологія, психоаналітика, медицина, фізіологія, етика і так далі), чому сприяє його висока ерудованість і широта інтересів й загальний культурний світогляд. Лінгвокраїнознавча компетенція являється частиною професійної культури фахівця права, а її наявність дозволяє приймати участь в міжнародних процесах, збагачуючи спеціаліста інформацією про соціокультурні і професійні особливості комунікації, про правила морально-етичного характеру, обумовлені менталітетом носія мови.

Для організації пізнавальної діяльності важливим являється те, що думка зароджується не через іншу думку, а з мотивуючої сфери свідомості, яка охоплює прагнення і потреби, інтереси і спонукання, афекти і емоції. Мотивація, яка являється продуктом пізнавальної діяльності, також виступає і фактором розвитку; впливаючи на хід логічних процесів, вона стає джерелом інтелектуальної активності; мобілізуючи творчі сили на вирішення пізнавальних задач, мотивація впливає на якість і глибину знань, на прагнення до самоосвіти.

Ми вважаємо, що сучасну освіту і підготовку спеціаліста в області юриспруденції неможливо розглядати без ґрунтовної мовленнєвої підготовки, так як важливою складовою професійної діяльності фахівця права виступає саме комунікативна компетентність. Комунікативна компетентність являється сьогодні необхідним атрибутом міжкультурного і професійного спілкування і розуміння.

На наш погляд, комунікативна компетенція може виражати професійно-особистісні якості спеціаліста-фахівця права, який володіє нормами літературної мови і професійно-орієнтованого мовлення.

У зв'язку з тим, що одним із основних компонентів юридичної діяльності виступає комунікативна складова, підготовка фахівців права, на нашу думку, повинна бути направлена на формування навичок публічного виступу, міжособистісної і групової комунікації. Сюди також можна віднести і вміння бути «ефективним» слухачем, розпізнавати, аналізувати і застосовувати як вербальні, так і невербальні аспекти спілкування і так далі.

Одним із видів комунікативної діяльності являється мовлення, яке виступає у вигляді конкретної діяльності, і виражається або в звуковій, або в письмовій формах, і як результат діяльності – текст, повідомлення і так далі.

Формування у студентів, майбутніх фахівців права, комунікативної компетенції може також ґрунтуватися й на оволодінні іноземною мовою на рівні, який дозволить застосовувати її в професійних цілях. Виходячи із розуміння комунікативної компетенції як вибору і реалізації мовленнєвої поведінки в залежності від можливостей людини орієнтуватися в обстановці спілкування [3, с. 38].

Ми вважаємо, що першочерговою задачею при знайомстві зі студентами – майбутніми фахівцями права, їхніми інтересами та захопленнями, бажано визначити, як насправді студенти ставляться до вивчення іноземної мови, в результаті чого відродити інтерес, довести значимість, захоплення і підтримати студентів. Практично всі студенти, не тільки юридичних спеціальностей, говорять про те, що іноземна мова сама по собі їм подобається, підтверджуючи те, що кожна культурна і освічена людина повинна знати іноземну мову, вивчення якої збагачує знаннями про життя, культуру, традиції і звичаї іншої країни, мову якої пропонують до вивчення. Дуже часто студенти виражають надію на те, що заняття іноземною мовою допоможуть заповнити пробіли в шкільних знаннях і згадати забуте. Особливістю всіх занять іноземною мовою являється їх комунікативна направленість. Заняття проходять у вигляді неформальної бесіди всіх учасників навчального процесу, під час якої відбувається живий обмін інформацією, в тому числі й навчальною, обговорюються по можливості проблеми, пов'язані з тематикою, яка наразі вивчається. Так створюються умови для негайної трансформації мови як об'єкту вивчення мови у засіб спілкування. Процес іноземної освіти здійснюється немов би в двох площинах, в діалозі двох світів – світу іноземців і світу рідної культури. Це важливо, тому що формування людини в культурі відбувається завдяки діалогу культур – рідній та іноземній. Якщо іноземна мова засвоюється більш успішно при умові більш високого рівня володіння рідною мовою, то можна припустити, що входженню у світ іноземної культури може тільки сприяти розвитку особистості студента як суб'єкту рідної культури. Саме про це і зазначає Л. В. Щерба, яка не вважає такий процес парадоксом, а навпаки – оволодіння рідною мовою, тобто літературною мовою, слід розцінювати як багатство всіх її можливостей і це можна досягти тільки вивчаючи яку-небудь іноземну

мову, яка висловлює одну і ту ж думку іншими засобами і допомагає розкрити різноплановість висловлювання і на рідній мові [13].

Велике значення для формування іноземної комунікативної компетентності мають різноманітні заходи, які проводять викладачі іноземних мов і культури мовлення в різних інститутах. Ми можемо перерахувати деякі з них, які визнані найбільш ефективними і популярними серед студентів: лінгвістичний брейн-лінг, лінгвістична олімпіада, показ відеоматеріалів на англійській мові і їх обговорення. Викладачі намагаються підібрати такі питання, які передбачають не тільки знання країнознавчого матеріалу, але й дозволяють логічно мислити.

При комунікативній освіті студенти навчаються техніці спілкування, набувають мовленнєвого етикету, стратегії і тактики діалогічного і групового спілкування, навчаються вирішувати різноманітні комунікативні задачі, що допоможе їм в подальшій професійній діяльності. Набуття студентами іноземної комунікативної компетентності ґрунтується на оволодінні іноземною мовою на такому рівні, який дозволить використовувати його для задоволення професійних потреб, реалізацію ділових контактів і подальшої професійної самоосвіти і самовдосконалення [14].

Формування комунікативної компетентності у майбутніх спеціалістів, не тільки фахівців права, буде ефективним, якщо: систематично розвивати комунікативні компетенції іноземного спілкування у студентів не лінгвістичних спеціальностей за допомогою іноземної мови; створювати сприятливі психолого-педагогічні стимули для розвитку і формування комунікативної компетентності у майбутніх спеціалістів.

Під педагогічним стимулюванням ми розуміємо цілеспрямований процес формування у студента статусу суб'єкта самоосвіти на основі відбору викладачем комплексу педагогічних стимулів, спрямованих до мотиваційної сфери особистості студента, і які стимулюють процеси розвитку.

Професійне іноземне спілкування представляє собою мовленнєву взаємодію спеціалістів в ході реалізації спеціальних видів комунікації. Професійно орієнтоване спілкування здійснюється завдяки спеціальним знанням, регулюється сукупністю кодифікованих норм, встановлених правил, достатньо чітких і визначених, які люди заучують в ході спеціальної підготовки [1].

Мотивація до вивчення іноземної мови майбутніх фахівців права повинна бути визначена самим вибором професії. Однак слід зазначити, що у студентів на сучасному етапі формування навчально-виховного процесу

стимулювання вивчення іноземної мови залишається однією із складних проблем. Це пов'язано з тим, що іноземна мова не розглядається студентами як необхідний компонент для майбутньої професійної діяльності, і в процесі вивчення іноземної мови від курсу до курсу зазначається тенденція зниження бажання вивчати такий предмет.

Студенти розглядають іноземну мову більш як обов'язкову дисципліну, і бажання використовувати іноземну мову в майбутній професійній діяльності від курсу до курсу знижується; підвищується тенденція – небажання вивчати мову майбутньої спеціальності; падає самооцінка власних знань і психологічних характеристик студентів. Змінюється ієрархія спонукальних стимулів навчальної діяльності. Зовнішні стимули – склади залік, екзамен, отримати стипендію, отримати ступінь бакалавра, магістра, диплом – у студентів набуває більшого значення, в той самий час як бажання стати висококваліфікованим спеціалістом, професіоналом своєї справи, набути глибокі і міцні знання, оволодіти компетенціями – так звані внутрішні стимули – із року в рік все менш популярні. Разом з тим такі стимули, як вивчити мову для подорожей (Travel English) або скласти екзамен на отримання сертифікату (First Certificate in English) для деякого стає все більш значущим.

Стимули в системі навчання представлені в двох видах: зовнішні і внутрішні. В ролі зовнішніх стимулів, які сприяють формуванню комунікативної компетентності майбутнього фахівця права, ми можемо виділити такі, які впливають на формування зовнішньої мотивації (створення ситуації успіху або усвідомлення невдачі та її причин, змагальності занять, комунікативної направленості завдань). В ролі ж внутрішніх стимулів виступають стимули, які впливають на формування професійного інтересу і усвідомлення практичної і теоретичної значимості для майбутньої професійної діяльності отриманих знань. Педагоги-дидакти відносять до стимулів внутрішньої мотивації студентів, які вивчають іноземну мову, також і методичну грамотність, орієнтованість на майбутню спеціальність, усвідомлення цілей, потреб студентів, комунікабельність, відкритість, емпатію, недирективність організації процесу навчання, емоційну насиченість занять [6].

У якості засобів стимулювання комунікативної компетентності вченими були запропоновані інтенсивні технології навчання. Під інтенсивними технологіями навчання розуміють систему варіативних педагогічних технологій, які сприяють ефективному засвоєнню великого обсягу знань за відведений час, і які забезпечують досягнення завчасно

спроєктованих результатів на основі впливу і взаємодії суб'єктів діяльності [7]. В якості інтенсивних технологій формування комунікативної компетентності були виокремлені технології ігрового навчання (рольові, ділові, симулятивні ігри), технології проблемного навчання, технології проєктування, кейс-стаді та інші. Інтенсивні технології ґрунтуються на принципах змагальності, переживанні ситуації успіху, емоційної саморегуляції, що ефектно впливає на розвиток і формування всіх компонентів комунікативної компетентності.

Основні педагогічні засоби, які стимулюють вивчення іноземної мови, розроблені на основі гуманістичного принципу навчання з врахуванням позицій розвитку студентів загальнонародських цінностей, гуманного ставлення і співчуття до оточуючих, співпереживання з ними. Навчання носить особистісно орієнтований характер, який сприяє розвитку і реалізації почуття самопізнання особистості, пізнання себе та інших, з врахуванням індивідуальних потреб студентів, а звідси і індивідуальних методів стимулювання. Роль викладача – сприяти розвитку і актуалізації особистості майбутнього спеціаліста, який буде навчальний процес на активній участі кожного учасника, при цьому своїми коментарями, підбадьорюванням, компліментами налагоджує, організовує, проводить весь навчально-виховний процес в максимально сприятливій комфортній атмосфері [9].

Важливим в системі психолого-педагогічного стимулу комунікативної компетентності вважається створення відповідної атмосфери навчально-виховного процесу навчання іноземній мові. Під створення стимулу атмосфери заняття ми розглядаємо психолого-емоційне регулювання процесу навчання. Застосування в навчальному процесі пісень, віршів, зарядки, скоромовок, а також жартів, анекдотів, цікавих історій, музики, відео в навчанні із задоволення (edutainment) відіграє величезну роль.

У переживанні ситуації успіху особливо потребують студенти, які мають певні складності в навчанні. Вчитися в ситуації успіху означає, що запропоновані завдання створюють і закріплюють у студента відчуття успіху в навчанні. Заняття будують таким чином, що створюється атмосфера радості, творчості і емоційного благополуччя. У студентів на таких заняттях з'являється і зростає бажання говорити англійською та вчитися.

Природним в такому випадку повинні бути і словесні заохочення, підбадьорювання, які викликають впевненість в своїх силах, прагнення відповідати оцінці викладача. Великого значення в створенні ситуації успіху

має загальна морально-психологічна атмосфера виконання тих чи інших завдань, оскільки це в значній мірі знімає почуття невпевненості, страху приступити до зовнішніх складних завдань. Пізнавальні, ділові, рольові ігри примикають до ситуацій переживання успіху, оскільки також направлені на створення ситуацій, але ігрових, які викликають яскраві емоційні переживання. При методично грамотній організації такі заходи, як і наукова конференція, педпрактика по іноземній мові, олімпіада по іноземній мові, конкурс професій і тому подібне можна віднести до ситуації успіху [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців права ґрунтується не лише на лінгвістичних знаннях рідної мови, але й на можливостях і уміннях висловлювати свої думки на іноземній мові, що, в свою чергу, надає різноманітність вибору до формулювання того чи іншого інформаційного тексту. Розвиток і реалізація комунікативних навичок, в першу чергу, залежить від психологічних особливостей самої особистості та внутрішніх й зовнішніх педагогічних стимулів, які формують викладачі під час навчально-виховного процесу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Асгафурова Т. Н. Стратегии коммуникативного поведения в профессионально-значимых ситуациях межкультурного общения: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. М., 1997. 41 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. М.: Высшая школа, 1991. 207 с.
3. Вятютнев М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах // *Русский язык за рубежом*. 1977. № 6.
4. Жданова Е. В. Основы эффективной коммуникации и публичного выступления: учеб.-метод. пособие. М.: Флинта: НОУ ВПО «МПСИ», 2010. 96 с.
5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. СПб.: Питер, 2000. 508 с.
6. Казарьянц К. Э. Мотивационная сфера личности современного студента в процессе профессионального становления // *Вестник ПГЛУ*. 2011. № 1. С. 209-214.
7. Касаткина Н. Н. Формирование мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей: дис. ... пед. наук: 13.00.08. Ярославль, 2003. 210 с.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. М.: Наука, 1975. 340 с.
9. Мамедова А. В. Интенсивные технологии обучения (на примере иностранного языка) // *Совершенствование методики препод. учеб. дис. В РВВДКУ: сб. науч. ст.; под ред. В. Я. Крымского. Рязань, 2005. С. 297-313.*

10. Мамедова А. В. Коммуникативная компетентность будущего специалиста как педагогическая проблема: понятийный аппарат // *Вестник ЧГПУ*. 2011. №7. С. 123–133.

11. Мамедова А. В., Сухова Е. Е. и др. *Vocationally Oriented Newspaper English: учеб.-метод. Пособие*. Рязань: РГУ им. С. А. Есенина, 2009. 128 с.

12. Саркисян К. С. Формирование психосоциальной компетентности как компонента здоровьесберегающих условий образовательного процесса // *Вестник ПГЛУ*. 2011. № 2. С. 326–330.

13. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики / Л. В. Щерба. М.: Высшая школа, 1974. 112 с.

14. Якушев М. В. Научно обоснованные критерии анализа и оценки учебника иностранного языка / М. В. Якушев // *Иностранные языки в школе*. 2000. № 1. С. 16–22.

REFERENCES

1. Asgafurova, T. N. (1997). *Strategii kommunikativnogo povedeniya v professional'no-znachimyh situatsiyah mezhkul'turnogo obshcheniya*. [Strategies of communicative behavior in professionally significant situations of intercultural communication]. Moskva.

2. Verbickij, A. A. (1991). *Aktivnoe obuchenie v vysshej shkole: kontekstnyj podhod*. [Active Learning in Higher Education: a Contextual Approach]. Moskva.

3. Vyatyutnev, M. N. (1977). *Kommunikativnaya napravlennost' obucheniya russkomu yazyku v zarubezhnyh shkolah*. [Communicative orientation of teaching the Russian language in foreign schools]. [Russkij yazyk za rubezhom].

4. Zhdanova, E. V. (2010). *Osnovy effektivnoj kommunikacii i publichnogo vystupleniya*: [ucheb.-metod. posobie]. [Fundamentals of effective communication and public speaking]. Moskva.

5. P'in, E. P. (2000). *Motivaciya i motivy*. [Motivation and motives]. Piter.

6. Kazar'yanc, K. E. (2011). *Motivacionnaya sfera lichnosti sovremennogo studenta v processe professional'nogo stanovleniya*. [Motivational sphere of the personality of a modern student in the process of professional development]. [Vestnik PGLU].

7. Kasatkina, N. N. (2003). *Formirovanie motivacii izucheniya inostrannogo yazyka u studentov neyazykovyh special'nostej*. [Formation of motivation for

studying a foreign language among students of non-linguistic specialties]. YAroslavl'.

8. Leont'ev, A. N. (1975). *Deyatel'nost', soznanie, lichnost'*. [Activity, consciousness, personality]. Moskva.

9. Mamedova, A. V. (2005). *Intensivnyye tekhnologii obucheniya (na primere inostrannogo yazyka)*. [Intensive teaching technologies (on the example of a foreign language)]. [Sovershenstvovanie metodiki prepod. ucheb. dis. V RVVDKU]. Ryazan'.

10. Mamedova, A. V. (2011). *Kommunikativnaya kompetentnost' budushchego specialista kak pedagogicheskaya problema: ponyatijnyj apparat*. [Communicative competence of a future specialist as a pedagogical problem: conceptual apparatus].

11. Mamedova, A. V., Suhova E. E. i dr. (2009). *Vocationally Oriented Newspaper English*. [ucheb.-metod. posobie]. Ryazan'

12. Sarkisyan, K. S. (2011). *Formirovanie psihosotsial'noj kompetentnosti kak komponenta zdorov'esberegayushchih uslovij obrazovatel'nogo processa*. [Formation of psychosocial competence as a component of health-preserving conditions of the educational process].

13. SHCHerba, L. V. (1974). *Prepodavanie inostrannyh yazykov v srednej shkole. Obshchie voprosy metodiki*. [Teaching foreign languages in secondary school. General questions of methodology]. Moskva.

14. YAkushev, M. V. (2000). *Nauchno obosnovannye kriterii analiza i ochenki uchebnika inostrannogo yazyka*. [Scientifically based criteria for the analysis and assessment of a foreign language textbook].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

АРКУШИНА Юлія Віталіївна – аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців права.

ARKUSHINA Juliya Vitaliivna – graduate student of the Department of Pedagogy and Management of Education of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: formation communicative competence in future specialist in law.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2021 р.

УДК 378.881.111.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-182-186

BULAKH Valentyna Petrivna – graduate student of the Department of Pedagogy and Management of Education of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4427-7947>

e-mail: valyabulakh@hotmail.com

AMERICAN ESOL STATE LICENSURE EXAMS: REASSURANCE FOR PUBLIC, OBJECTIVITY FOR TEACHERS, IMPARTIALITY FOR UNIVERSITIES

Formulation and substantiation of the urgency of the problem. Since the early colonial times, American ESL/ EFL teachers' work has

always been a very complex socio-cultural activity. For centuries, good ESL/EFL teachers had to possess a wide range of different professional